

Anton Linhart.

Spisal P. pl. Radics.

Kräftiger kann eine Nation zu der Liebe der Wissenschaften und der Tugend nicht angefeuert werden, als wenn sie mit edlem Stolze Beispiele dieser Art zu Hause erblicket.

J. G. Zimmermann: »Vom Nationalstolze«. Frankfurt und Leipzig 1781. S. 108.

Nadar imenuje slovenski národ najboljše svoje možé, treba mu je vsekdar na odličnem mestu imenovati zgodovinarja in pesnika Antona Linharta. Anton Linhart je bil namreč prvi, ki se je v svojem delu »Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs« (žal, da je ostala ta zgodovina le ulomek) postavil na slovansko stališče, prvi, ki je na podlagi etimologije in primerjajočega jezikoslovja raziskoval najstarejša bivališča prebivalcev kranjskih, njih národno sorodnost in družabni razvoj, prvi, ki je posvetil kulturnozgodovinskemu momentu pri paganskih Slovanih óno pozornost, iz katere je móči ustanoviti podlago za izvajanje pravnega in politiškega razmerja, in tudi prvi, ki se je po vzgledu Schlözerjevem oziral na sorodne sosede in takó svojim rojakom pokazal malone popolno sliko avstrijskih národov. Anton Linhart pa je bil takisto prvi, ki je dal naši dramatici v domačem jeziku govoriti svojemu národu, in ta poskus, ustanoviti slovensko dramatiško književnost, uspel mu je takó vrlo, da njega igri »Županova Micka« in »Matiček se ženi« še sedaj, po sto letih, kár najbolj zanimljeta slovensko občinstvo.

* * *

Anton Linhart se je porodil dné 11. grudna 1756. leta v Radovljici. O njega roditeljih nimamo podrobnejših izveští, zakaj Linhart sam ni ostavil nobenih življenjepisnih podatkov, in tudi njega vrstniki ne govoré natančneje o njega pokoljenji.

Nadarjeni deček je zvršil humanitarne razrede ljubljanskega liceja in je potem namerjal stopiti v jezuvitski red.¹⁾ Ker pa je bil prav tedaj ta red odpravljen, šel je k staroslavnim cistercijencem, ki so imeli takrat dva samostana v Sètičini in Kostanjevici. Izvolil si je samostan sètiški, kjer je bilo prav tedaj lepo duševno življenje in se je pojavljala šoli prijazna tendencija. Poleg opata Tauffererja je znan-

¹⁾ Šafařik-Jireček, »Geschichte der südslav. Lit.« I., str. 28.

stveno delovalo več redovnikov, takó samostanski knjižničar Kuralt, Raditsch, Scharf i. dr. Linhart je stopil v vrsto samostancev leta 1776. z imenom Kristijan.¹⁾

Vender pa je skoro ostavil samostan, zlasti zató, ker mu po besedah istodóbnega vira ni ugajal ondotni samostanski red, zakaj konvent se je dolgo let prepiral s svojim opatom Ksaverjem baronom Tauffererjem, in ta prepir je šele prestal, ko je bil leta 1784. odpravljen samostan.²⁾

Linhart se je poslovil leta 1778. kot qua clericus iz zveze cistercijanskega redú in šel na dunajsko vseučilišče, da bi se ondu učil prava. Pod vodstvom slavnega Sonnenfelsa je dobro napredoval v redarstvenih, trgovskih in finančnih znanostih in se je takó kár najbolje izobražen za državno službo za nekaj let vrnil v Ljubljano.

Najprej je dobil službo v knežješkofijski pisárni. Knezoškofa Karola Jožefa grofa Herbersteina (od leta 1773. do leta 1787.) je že kot dijak, ko je rečeni škof zasédel prestol ljubljanske škofije, opeval v daljši nemški pesmi »Aemona's Feyer«. To pesem je potem opiljeno vzprejel v svojo zbirko nemških pesmij, ki je izšla leta 1781. pod naslovom »Blumen aus Krain« v Ljubljani pri Egru.

Leto prej (1780.) je izdal Linhart nemško žaloigro »Miss Jenny Love« v Augsburgu (pri Stadeji). O tem delu ni v Ljubljani nobenega izvoda; bržkone je ukrenil ž njim prav takó kakor z imenovano pesniško zbirko, katero je, kolikor je je bilo namreč dobiti, nakupil in sežgal³⁾, ker so se mu zdeli ti pesniški mladostni poskusi pozneje ne vredni samega sebe.⁴⁾

Linhart se je vrnil domóv v srečni dóbi živahnega duševnega delovanja. Našel je možé kakor nepozabnega barona Žigo Zoisa, grofa Edlinga, predsednika »academiae operosorum«, ki se je iz nova prebudila leta 1781. in kateri je sevéda Linhart précej pristopil pod imenom »Agilis«, zgodovinarja in pesnika Valentina Vodnika, etnografa in prirodoslovca Belzacarja Hacqueta, lingviste Kopitarja, Kumerdeja, Japlja i. dr. Zlasti pa se je Zois živo za-

¹⁾ Prímeri moj spis »Die Gegenübte Albert und Peter von Sittich«, Dunaj 1866, str. 106. ff.

²⁾ »Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaiserthums« 1808, I, str. 127.

³⁾ Nekaj izvodov se je odtegnilo temu autodaféju pisateljevemu, in nekatere hrani kot redka »carniolica« tukajšnja c. kr. licejalna knjižnica.

Opomnja pisateljeva.

⁴⁾ Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaiserthums« I c.

nimal za Linharta in ga kakor v obče vse domače nadarjene možé vsestransko spešil in podpiral. Bržkone je tudi baš Zois priporočil Linharta, ki je bil iz knežješkofijske pisárne prestopil k c. kr. okrožnemu uradu ljubljanskemu za »protokolista«, da so ga odločilne osebe dvignile iz te podrejene službe. Zakaj že nekaj let pozneje vidimo Linharta v vplivni službi c. kr. okrožnošolskega komisárja in še kesneje kot tajnika kranjskih deželnih stanov, vodečega deželno pisárno kranjsko.

Obe ti višeuradni službi, kateri je dobil hitro drugo za drugo, stojita tudi pod njega imenom na naslovnih listih prvega, odnosno drugega zvezka njega vélikega dela: »*Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs*«, in v »posveti« drugEGA zvezka, katerega je leta 1791. poklonil novemu predsedniku in deželnemu glavárju kranjskemu. Njega Prevzvišenosti Ivanu Nep. grofu Gaisrucku, apostrofira Njega Prevzvišenost, »naj se z milostnimi očmi ozira na trud uradnika, katerega je ljubezen do domovine zvédla preko področja njega uradnih dolžnostij.«

V predgovorih k obema zvezkoma takó znamenitega torza, katerega je jedno najboljših kritičkih glasil óne dóbe, »*Jenaer Literaturzeitung*«, ocenilo izredno ugodno, zlasti kar se tiče jugoslovanskih studij, pojasnjuje Linhart svoje stališče proti domoznanstvenemu raziskovanju in zgodovinskemu opisovanju takó, da si ga je umestno nekoliko ogledati, zlasti ker se je dosihdób uvaževalo vse premalo.

V predgovoru k prvemu zvezku górenje svoje zgodovine — posvetil ga je »guvernérju združenih deželá Štajerske, Koroške in Kranjske«, grofu Frančišku Antonu Khevenhüllerju in »slavnim gospodom stanovom vojvodine Kranjske« — govóri Linhart, ko je označil do tedaj izdana dela o zgodovini kranjski, Valvasorjeva, Schönlebnova in Thalbergova, doslovno o svojem delu takó-le: »*Sie (die Arbeit) soll mehr sein als ein chronologischer Auszug, sie soll den Gang der Menschheit in diesem kleinen Theile Europa's (und welcher Theil ist in diesem Gesichtspunkte klein) durch die Reihe unendlicher Vorfälle begleiten, sie soll die Schicksale zahlreicher Völker, die theils hier wohnten, theils ihren Durchzug hier nahmen, mit ihren Ursachen und Folgen aneinander binden, sie soll endlich die Geschichte der Slaven Oesterreichs im Süden sein.*«

Do načina, kakó obravnavati Slovane kranjske, katere obeta za drugi zvezek že tukaj, ko je šele opisal kranjsko razmerje do Konstantina Vélikega, vzpodbudil ga je, kakor navaja sam, zgodovinar

Anton v Görlitzu, s katerim si je dopisoval delj časa. Le-tá je namreč leta 1783. v Lipsiji izdál knjigo »Erste Linien eines Versuches über der alten Slaven Ursprung, Sitten, Gebräuche, Meinungen und Kenntnisse.« Kakor Anton, hotel je tudi Linhart splošno in posebe raziskovati jezikovne sledi in primerjati šege slovanskega národa, bivajočega na Kranjskem. »Oft ist die Natur selbst meine Quelle geworden. Wir sehen und bewundern ihre mannigfaltigen Wirkungen. Wenn wir durch Jahrhunderte zurückwandern und diese Wirkungen je eine nach der andern wegrechnen, so erscheint sie, die Natur, in ganz andern Gestalten. Zu der wahrscheinlichsten Gestalt, die sie in diesem oder jenem Lande einst haben musste, die Nachrichten der Alten verglichen, so erhalten sie ganz neue Bedeutungen, und neue Wahrheiten decken sich auf. Krain enthält reichen Stoff zu solchen Betrachtungen.«

Na konci tega predgovora k prvemu delu svoje zgodovine pravi: »Vielleicht wird man sagen, dass ich die Grenze des Landes, dessen Geschichte ich liefern will, zu sehr überschreite. Man hat zum Theile auch recht. Denn mein Versuch ist: Geschichte von Krain und den übrigen südlichen österreichischen Slaven, die von Servien und Dalmatien am adriatischen Meer bis an Tirol und Bojarien hin, von Istrien bis an die Mur in der Steiermark wohnen. Habe ich doch wirklich ausgeschweif, so ist mein Vertheidiger Herr Schlözer (der berühmte Historiker und Publicist). Nach seiner Meinung ist jede Specialgeschichte trocken, wenn sie nicht auf die Schicksale der benachbarten Länder státe Seitenblicke thut und sie parallel mit der ihrigen herunter laufen lässt. Ich glaube auch, dass eine isolierte Geschichte in der strengsten Bedeutung nicht möglich ist. Ordnung und Zusammenhang herrscht in der ganzen Natur. Immer fließen Folgen aus den Ursachen. Aber die Ursachen, warum eine Nation das ward, was sie ist und jenes nicht ward, liegen nicht immer in ihr selbst, meistentheils müssen sie bei einem dritten Volke gesucht werden. Und dann glaube ich, ist es unvermeidlich, dass der Geschichtschreiber ausschweifen muss.«

V drugem zvezku, kjer obravnava zgodovino kranjsko »od prve naselitve kranjskih Slovanov do njih podjarmljenja po Frankih,« piše Linhart: »Dass die Slaven, obschon kaum bemerkt in der grauen Vorzeit, eine Grösse, wie keine andere Nation, erreicht haben; dass sie, ehe Rom und Byzanz ihren Namen wusste, furchtbar und weit ausgebreitet dastanden, um Reiche zu zerstören und zu errichten, dass

sie noch jetzt fast das halbe Europa und Asien beherrschen oder bewohnen, dass keine Nation die Aufmerksamkeit des Geschichtsforschers, des Philosophen und des Staatsmannes so sehr verdienen als die slavische, darüber ist man in der gelehrten Welt schon einig geworden.«

Dalje naglašá: »Dass aber unter den Völkern der österreichischen Monarchie die Slaven an Zahl und Macht die überlegensten sind, dass, wenn es in der Staatskunde üblich wäre, die Summe der vereinigten Kräfte, worauf die Majestät dieses Staates ruht, von der grössten homogenen Kraft zu benennen, Oesterreich ebenso eigentlich, wie Russland, ein slavischer Staat heissen müsste, glaube ich, ist man noch zu wenig aufmerksam gewesen. Man lasse aber, um überzeugt zu sein, nur einen Blick vom adriatischen Meere durch Innerösterreich, durch Ungarn und die einverleibten Königreiche — mit einem Seitenblicke gegen Osten hinab — durch Galizien und Lodomerien, durch Schlesien, Mähren und Böhmen hinwenden, zähle alsdann die Millionen Slaven und urtheile, was sie für Oesterreich sind, was sie sein können!!!«

Predgovor sklepa s pozivom do zgodovinarja Gebhardija v Lüneburgu, naj nikar ne prezira tega poskusa zgodovine Kranjske, predno dovrši svoje delo vseh slovanskih držav, čegar prvi zvezek je izdal leta 1790, v njem popolnoma prezrši Slovane notranjeavstrijske. Linhart pravi doslovno: »Denn wir finden, dass sie (Slovani notranjeavstrijski) einen beträchtlichen Stamm ausmachen, der seine Unabhängigkeit unter eigenen Vojvoden wider die mächtigen Longobarden, Avaren und Franken bis auf Karl den Grossen vertheidigte, dann zwar dem Lehenssysteme der Franken sich unterwarf, aber die charakteristischen Züge der alten wendischen Verfassung noch unter demselben hell durchschimmern lässt und Sprache und Sitten, die unterscheidenden Zeichen einer Nation, in origineller Form erhalten hat.«

»Mit Vergnügen« — takó pravi Linhart drugje v svoji knjigi — »unterwerfe ich mich der schärfsten Prüfung. Wenn auch ich dabei verliere, so gewinnt doch die Wahrheit.« —

Linhartu ni bilo dano, da bi bil učakal oceno prvega dela svoje knjige, oceno, ki je izšla leta 1797. v časopisu »Jenaer allgemeine Literaturzeitung«¹⁾, zakaj umrl je že leta 1795. Le-tá ocena je

¹⁾ II. zvezek (april, maj, junij) str. 142. in sl.

sicer po jedni strani precèj rezka, vender pa v obče jako častna, zlasti kar se tiče obravnavanja kranjskih Slovenov. Ocenjevatelj neusmiljeno razdeva prvi del Linhartovega spisa in zlasti ostro graja to, kakó je opisana rimska dôba na Kranjskem, češ: Linhart, kot domačin, ki pozná ceste in polože svoje dežele iz dolgoletne izkušnje, bil bi lože nego vsak inozemec pojasnil léžo mnogih krajev, nikar pa da je skrčil dotična raziskovanja na nekaj pól, v katerih ponuja le malo novega in še menj zanesljivega. Končno vender piše takó-le:

»Ungleich vorzüglicher ist der zweite Theil, welcher die Geschichte der eingewanderten Slaven bis zur Zeit Karl M. sehr genau, wenn auch mit zu vieler Vorliebe für das Vaterland behandelt« . . . »Rechnet man,« nadaljuje pozneje, »dergleichen kleine Flecken der Partheilichkeit ab, (dass z. B. Krain nicht zum Longobardenreiche gehört und frei unter eigenen Vojvoden dagestanden) so ist die ganze Geschichte richtig erzählt, gut vorge tragen, gewährt Belehrung und Vergnügen, unter anderem auch durch das Gemälde von den Sitten und Gewohnheiten der südlichen Slaven; schätzbar finden wir die reichhaltigen Bemerkungen über die slavischen Sprachen.«

Napósled želí ocenjevalec, da bi se iz nova natisnilo delo, katero je menda menj znano, nego je bilo splošno vredno. —

Prvi zvezek svoje zgodovine je izdal Linhart leta 1788. Ako je pokazal v njem, kakó izreden prijatelj je svojemu národu in kakó zgovorno ga zastopa v javnosti, ponudila se mu je takisto prilika, da se je pokazal prav takšnega prijatelja še drugjé, in sicer na polji gledališkem, ki je vélikemu občinstvu dostopnejše in zató tudi dôkaj vplivnejše.

(Konec prihodnjič.)

Šopek.

Stoji na deve oknu kupa
Cvetice v njem dehté lepé;
Dvojèč mladenka toži, upa:
»Kdaj pride po cvetice té?«

Zamán, deklè, vprašanje tvoje,
Zaman po njem ti zró očí . . .
Na oknu ptiček pesem poje:
»Pozabljen cvet, izdana ti!«

—d—

Anton Linhart.

Spisal P. pl. Radics.

(Konec.)

Veliki mecen Zois je namreč z vložkami slovenskih pesmij za italijanske pevce prvi dokazal, da se národní jezik lahko oglašá tudi z odra, in Linhart, Zoisov varovanec, lotil se je naloge, podati svojemu rôdu prve gledališke igre. Dné 28. grudna 1789. leta so njega »Županovo Micko«, veseloigro v dveh dejanjih po Richterjevem nemškem izvorniku »Die Feldmühle«, prvič predstavljali diletantje v deželém gledališči. Na gledališkem listu so natisnjene te-le osebe: Tulpenheim, en shlahtni Gospod (suknar Desselprunner), Shternfeldovka, ena mlada bogata vdova (gospá pl. Garzarolli), Monkof, Tulpenheimov perjatel (dr. Makoviz¹⁾, Jaka Shupan (dr. Merk²⁾, Mizka, njegova hzher (gospá Linhartova), Anshe Mizken shenen (dr. Piller), in Glashek, en Shribar (dr. Repitsch); za šepetalca je bil Linhart sam. Igra je bila vzprejeta jako pohvalno, in »Laibacher Zeitung«³⁾ z dné 29. grudna je pisala o predstavi takó-le:

»Gestern haben unsere Theaterfreunde abermals die Schaubühne betreten und uns zugleich den überzeugendsten Beweis geliefert, dass auch die krainische Sprache Biagsamkeit, Geschmeidigkeit, Nachdruck und Melodie genug besitze und sich gleich der russischen, böhmischen und polnischen Sprache in Thaliens Munde gar gut hören lasse . . . Shupanova Mizka oder »Marie, des Dorfrichters Tochter« eigentlich das bekannte Lustspiel: Die Feldmühle, frei und ganz nach dem Costüme der krainerischen Sprache bearbeitet. Die treffliche Uebersetzung gab diesem Stücke alle innerliche Vollkommenheit und die schon bekannte Kunst dieser Schauspieler und Schauspielerinen (von deutschen Dilettanten-Vorstellungen her) übertraf alle Erwartung des Publikums. Euch, meine Herren und Frauen dieser Gesellschaft, dankt nicht nur der Arme aus Herzensfülle (die Vorstellung fand zum Besten der Armen statt); auch die ganze Nation ist stolz auf Euch und wird Euch in den Jahrbüchern der Literatur verewigen und sagen: Diese waren es, die den Grund zur Vervollkommnung der Muttersprache gelegt und sie auch für den Soccus brauchbar gemacht haben.«⁴⁾

¹⁾ Linhartov svak. ²⁾ Pozneje dvorni svetovalec na Dunaji.

³⁾ To je bila Merkova »Laib. Ztg.«, zakaj takrat sta izhajala dva časopisa tega imena, jeden v založništvu Kleinmayrjevem, drugi v založništvu firme Merkove.

⁴⁾ Dimitz, Geschichte Krains. IV., 226.

Igra se je ponovila leta 1790., in tedaj je poleg Linharta, Pillerja i. dr. nastopil tudi grof Frančišek Hohenwarth.¹⁾ Tistega leta je bila »Županova Micka« tudi prvič natisnjena, in sicer pod naslovom: »Shupanova Mizka. Ena komedia v dveh akteh. Prenarjena po tej nemški Die Feldmühle inu v' Lublani jegrana v Lejti 1790. Stifkana per Joan. Frideriku Egerju.« 8°. 37 str.

Leta 1790. pa je tudi že izšla druga igra Linhartova »Ta vesseli dan ali Matizhek se sheni. Ena komedia v pet aktih obdelana po ti francofki: La folle journée, ou le mariage de Figaro par M. de Beaumarchais. Stifkana v Lublani v lejti 1790 per Ignazi od Kleinmayerja.« 8°. 150 str.²⁾

O obeh igrah je napisal Kopitar v svoji knjigi »Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnthen und Steiermark« (leta 1808.) lapidarne besede: »Die Shupanova Mizka und noch mehr der Matizhek unseres leider! zu früh verstorbenen Geschichtschreibers Linhart verdienten, als die einzigen erwähnenswerthen Denkmale unserer profanen Literatur recht sehr eine zweite verbesserte Auflage.«³⁾ Kar se tiče »Matička«, slušal je duhoviti Smolè, prijatelj Prešérnov, to željo vélikega slavista in oskrbel leta 1840. novo izdajo, ki je izšla pri J. Blazniku v Ljubljani.

Šafařík sodi v svoji knjigi »Geschichte der südslavischen Literatur« (izdal Jireček)⁴⁾ jako priznalno o obeh igrah. Ne označuje ji kot prevoda nego kot slobodni predelavi, ki imata národno prikrojeno snov in pričata o zvestem opazovanji národnih šeg; obe igri da sta živi sliki kranjskega življenja v dóbi Linhartovi. Tudi v jeziku se zdi Šafaříku, ne gledé na nepotrebne germanizme, v obče pristni kranjski zlog takó zadet kakor v malokaterih knjigah kranjskih. —

Politiško razmerje ob smrti cesarja Jožefa II. (dné 20. svečana 1790. leta), čegar samovlado po smrti Marije Terezije je Linhart — bodi to mimogredé omenjeno — opeval v navdušeni nemški odi, provzročilo je, da so tudi v kranjskem deželnem zboru leta 1790. (dné 27. malega srpana) »stanovi« podpisali najudanejšo spomenico novemu vladarju cesarju Leopoldu II. Ta spomenica je terjala nove podelitve izvestnih stanovskih sloboščin, izdelal pa jo je historijograf Anton Linhart. Prej jo je hranilo zgodovinsko društvo kranjsko, danes pa jo čuva deželni muzej. Vsega skupaj ima tri dele in

¹⁾ „Novice“, 1850, str. 25.

²⁾ Obe igri sta v c. kr. licejski knjižnici v Ljubljani.

³⁾ L. c. str. 295., opomnja.

⁴⁾ L., str. 85. in sl.

obseza 52 polovično popisanih pól v folijski obliki. Najprej obravnava nekdanjo upravo stanov in dežele, nató prihodnjo upravo stanov in dežele, končno splošne deželne pritožbe in želje. Kaj je bilo povod tej najudanejši spomenici, to čitamo v nje uvodu: »Euere Majestät haben die treuehorsamsten Stände dieses Herzogthums Krain mit bevorkommender landesväterlicher Gnade aufgefordert, ihre Rechte, ihre Beschwerden und Wünsche über die innere Verwaltung des Landes, ihre vorige glückliche und jetzige traurige Lage mit Freimüthigkeit vorzutragen.« V uvodu spomenice sáme pa je čitati v točni obliki: »Wenn Dankbarkeit, Liebe, kindliches Vertrauen, gränzenloses Entzücken nach einem langen Schlummer der Seelen plötzlich erwachen und auf dem höchsten Grade stehen, so hat die Sprache keine Worte mehr, um diesen Zustand auszudrücken. In diesem Zustande befinden sich die treuehorsamsten Stände. Zu einer Zeit, wo sie von unsäglichem Kummer niedergebeugt, ihrem Verderben entgegenzitterten, als der Schlag, die Ueberreste ihres Daseins zu vernichten, schon geführt und jede ihrer wehmüthigen Klagen von der angenehmen Stimme verrätherischer Schmeichler erdrückt war, erschienen Euere Majestät auf dem Throne Ihrer Väter, zerstreuen den Nebel, der ihn umgab, zerstören den feindseligen Geist einer Reform, welche die Grundfesten des Staates, die geheiligten Verhältnisse der Menschen zu untergraben drohte, und bieten grossmüthig Hilfe an.«

Nató se pragmatiško-zgodovinsko navaja prejšnja in poznejša uprava kranjskih stanov, in končno se uporabljúje zgodovinske vzporednice, naštevajo deželne pritožbe in želje. Kakó korenito in zgodovinsko resnično je Linhart sestavil ta meritoriški del težavne svoje naloge, o tem se čitatelj, ki se zanima za to delo, blagovoljno uveri iz ponatisnjene spomenice same, katero je v važnejših točkah priobčil dr. E. H. Costa v »Mittheilungen des historischen Vereins für Krain« leta 1859.¹⁾

Za svoje delo je dobil Linhart, takrat še c. kr. okrožni komisár, nagrade 50 zlatnikov, zakaj v vložnem zapisniku notranje-avstrijskega glavnega gubernija v Gradci za Kranjsko²⁾ je dné 24. svečana 1791. leta zabeleženo: »Krain. ständischer Ausschuss-Bericht um Anweisung der 50 Dukaten dem Herrn Anton Linhart in Laibach, k. k. Kreis-Coär in Laibach für die verfasste pragmatische Schrift als eine Remuneration.« —

Poleg omenjene spomenice pa je izdelal Linhart tistega leta za stanove še drug državni spis, tičoč se jožefinske uravnave davkov.

¹⁾ Zvezek mali traven — mali srpau. ²⁾ Štev. 155.

To spomenico, katero naj bi stanovsko poslanstvo izročilo na cesarskem dvoru, zvršil je, ko so mu prepustili v porabo stanovski arhiv, v šestih tednih. Obsezala je zgodovinske in listínske priloge, štela 18 $\frac{1}{2}$ pól in je bila izdelana kár najtočneje. Leta 1790. so jo prebrali v javnem deželnem zboru. Nagrada sto zlatnikov, katero so ji prisodili stanovi, pa se je šele po Linhartovi smrti izplačala njega vdovi, ko se je odpravljala na Dunaj.¹⁾

Iz navedenega vložnega zapisnika graškega gubernija pa posnemljemo tudi drugo beležko k životopisu Linhartovemu, namreč da je bil ta tolikanj uporabni in spretni učenjak in uradnik za svojega službovanja kot okrožni komisár tudi prelagatelj uradnih razpisov v slovenski jezik. Zabeleženo je namreč to-le: »12. Juni 1791. Anton Linhard, Kreiscommissär in Laibach, bittet um Anweisung der Douceur für die Uebersetzungen der Zirkulare²⁾; 5. Juli 1791. Buchhalterei adjustirt die angesuchte Remuneration des krain. Kreiscommissärs Anton Linhard wegen vom 20. Mai bis 1. Juni 1791 ins Krainerische übersetzten Patenten und Kurrenten³⁾; 24. Oktober 1791 Hofkanzleidekret vom 6. Oktober d. J. wird dem Kreiskommissär in Laibach, Herrn Anton Linhard für die bewerkstelligte Uebersetzung der Allerh. Verordnungen und Patente in die krain. Sprache die eingerathene Douceur von 12 Dukaten oder 54 fl. bewilligt.«⁴⁾ —

Ko je že omenjeni grof Gaisruck leta 1791. nastopil deželno glavárstvo kranjsko, prišel je Linhart, kateri mu je potem posvetil drugi zvezek svoje kranjske zgodovine, od okrožnega urada v deželno pisárno za tajnika z letno plačo 900 goldinarjev.⁵⁾

V tem je čimdalje pridneje občeval s Zoisom in učenjaki, katerim je bil Zois iskren podpornik in zaščitnik; zlasti se je kazal prijaznega Vodníku, kateri pa je pozneje (od leta 1793.) odšel v Bohinj in ondu živel jako osamel. Iz ónih dnij izvira dopisovanje med Zoisom in Vodníkom; pisma baronova je priobčil Costa v Vodnikovem albumu. Mimo tega, da podajajo splošno mnogo zanimljive snóvi za domačo kulturno zgodovino in z jasnimi žarki razsvetlujejo prelepo vzajemno delovanje tedanjih književnikov kranjskih na čast deželi in národu, obsezajo ta pisma tudi dôkaj podrobnostij, kakó se je Linhart,

¹⁾ Neue Annalen der Literatur des österr. Kaiserthums, I. str. 127.

²⁾ Štev. 2386.

³⁾ Štev. 2749.

⁴⁾ Štev. 4630.

⁵⁾ Neue Annalen der Literatur des österr. Kaiserthums, I. str. 127.

udeleževal Vodnikovih del, zlasti njega »Krajske Pratike«, za katero je kar najpridneje opravljal korekture in prirejal zgodovinske doneske. Takó piše Zois Vodniku dné 20. sušca 1794. leta: »Kummerdai, Linhart und Japel denken schon lange an die Kalenderverbesserung« in meseca ržénega cveta tistega leta mu poroča svojo in Linhartovo oceno o prejetem dodatku s članki za poznejše letnike »Pratike«. Članek »Pergodbe od stare« ni jima bil kar nič po volji in zató tudi ni bil vzprejet v prihodnje letnike (od leta 1795. do leta 1797.) Kar se tiče te stvari, piše Zois takó-le: »So zusammengedrängte Perioden der Bibel- und Fabelgeschichten stehen auf allen schlechten deutschen Provinz-Kalendern und vorzüglich in einem bei Eger in Laibach aufgelegten, dessen Verfasser der Sprachketter Markus¹⁾ ist. Linhart hat es übernommen, aus seiner ‚Geschichte von Krain‘ die merkwürdigsten Perioden seit der ersten Ansiedlung der Slaven im Lande zu extrahieren und beiducken zu lassen — wofür ihm jeder Bauer mehr Dank wissen wird, als dem Markus für den Salomonischen Tempel und die Ruinen von Troja.«

Leta 1794. pošilja Zois Vodniku tudi nekatere izvode živinozdravniške knjige, katero je Linhart po izvorniku živinozdravnika Wollsteina na Dunaji preložil v slovenščino. Bil je Linhart tudi član ekonomske družbe na Kranjskem (sedanja c. kr. kmetijska družba) in rečeno knjigo je že leta 1784. poslovenil pod naslovom »Bukuvze od fhvinkih bolesni sa kmetshke ludij«. Zois je Vodniku poslal te izvode, da bi jih razdelil med kmete.²⁾ —

Lepo delovanje znamenitih rodoljubov pa je skoro zadela nenadomestna izguba, zakaj dné 14. malega srpana 1795. je umrl devetintridesetletni Linhart po kratki bolezni na bridko žalost mnogih prijateljev in vse dežele. Zois je o tej priliki pisal Vodniku to-le: »Mit welchen Worten soll ich Ihnen die betrübte Nachricht verkündigen? Linhart ist nicht mehr! Er starb plötzlich an einem Aneurysma der Aorta, das zur Grösse einer Mannsfaust anwuchs und in dem Augenblicke, als es zerborst, die ganze Blutmasse in die Brust- und Leibesöhle ausgoss. Die Anatomie tröstet uns wenigst mit den Beweisen, dass kein Fehler, noch Mangel menschlicher Hilfe unterlaufen sey. — Unsere besten Köpfe bemühen sich, um Epithaphien auf Linharts Verdienste zu fertigen.«

V drugem pismu pa piše: »Ueber Linharts Tod wird noch immer gedichtet und nichts entschieden. Man spricht, es sei von der Obrig-

¹⁾ Pohlin.

²⁾ Vodnikov album, str. 47.

keit verboten worden auf Trauerbeweise weder Grabsteine noch Elegien öffentlich Hand zu legen.«

Napósled je dobil Linhartov nagrobni kamen na ljubljanskem pokopališči nastopni napis:

ANTONIO LINHARD
Carnioliae Historiographo et Caesareo
Regii Capitaneatus Secretario
Hoc monumentum merenti moerentes
Posuerunt amici
Obiit 14. July 1795.

Linhartova slika je ohranjena v silhueti, katera je vezana pred zvezek njega nemške pesemske zbirke »Blumen aus Krain«; ondu čaka, da se razmnoži potomcem. —

Govorili smo že v teh vrstah o soprogi Linhartovi. Bila je sestra ljubljanskega odvetnika Makoviza in je odšla po smrti svojega moža na Dunaj. Ali je imel Linhart kaj otrok, to ni znano. Takisto ne vémo, ali je na pustem mestnem svetu za Gradom, katerega mu je na večkratne prošnje leta 1792. prepustil magistrat ljubljanski, zgradil poslopje ali napravil vrt, in če ga je, kdo je dobil to poslopje ali ta vrt, ko je odšla Linhartova vdova na Dunaj. Morda provzročé te vrstice, da se bode še dalje raziskovalo življenje Linhartovo v občé in to njegovo zunanje življensko razmerje posebe. Saj je bil Linhart, kakor smo dokazali, prezaslužen také za svojo kranjsko domovino kakor za národ slovenski!

Měni žal srcě krepí . . .

Dež poleta na poljé,
Žalost pada mi v srcě.

Rôsi, dež, na cvet poljá,
Padaj, žalost, v dno srcá!

Polju cvet dež poživí,
Měni žal srcě krepí.

Rástislav.

